

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Rokkantjaink, özvegyeink, árváink.

Az új nyugdíjtörvény nagy vihart keltett a középiskolai tanárok körében. Valóságos forradalom volt. Gyűléseztek, bejártak valamennyi fórumot, a melynek az ügy sorsára befolyása volt, feljajdultak, fenyegetőztek, felelősségre vonták a kormányt, a nemzet, a kultúra ítélőszéke elé idézték mindazokat, a kiknek az új rendelkezésekben bárminő részük volt, – az egész ország még most is elégedetlenségüktől, panaszaiktól zajos. A kedélyek nem tudnak lecsillapodni, a vihar nem ül el. Miről volt szó? Az új törvény harmincről harmincöt évre emeli a szolgálati időt. Kárpótolja azonban a tanárságot nagyon jelentékeny kedvezményekkel. Néhány évvel megtoldja a szolgálatot, valamivel hosszabb időre veszi igénybe a munkát, de ennek fejében megfelelő jutalomban is részesíti a tanárokat. Szerzett jogok sérelméről pedig nem lehetett szó. A ki az új törvényt előnyösnek tartotta magára nézve, elfogadta, a kire kedvezőbb volt a régi, arra nézve ezentúl is annak intézkedései mértékadóak.

Senki sem vette zokon, hogy a tanárok sikra szállottak érdekeikért. Voltak hangok, hogy követeléseik szerénytelenek, de senkinek sem jutott eszébe azt mondani, hogy a nyugdíjban, özvegyeik és árváik ellátásában *kegyet* kell látniok, a melyért bárkinek is hálával tartoznak. A ki – a mig ereje engedi – hűségesen végzi munkáját és azért nem részesül oly javadalmasban, a mely képezzé teszi arra, hogy magának munkaképtelensége idejére tisztes megélhetést, elhalálása esetére pedig családjának ellátást biztosítson, igényt tarthat arra, hogy erről munkaadója gondoskodjék. Folyton szélesbül azoknak a köre, a kiknek az állam nyugdíjat biztosít és megadja szó nélkül mindenkinek, a ki az ő szolgálatában kötötte le munkáját. Bármily magas javadalmas is. És így cselekszik minden testület, minden intézet és közintézmény, a mely fizetés mellett munkaerőket alkalmaz. Méltányosság, humanizmus, de mindenekelőtt igazságosság vezérli őket. A ki kötelességét teljesítette, elvárhatja, hogy midőn fogytán van ereje, ne legyen nyomornak és inségnek áldozata.

A méltányosság abban nyilvánul, hogy a nyugalom idejére még valamivel többet adnak, mint a munka éveire. Egyes szükségletek az évek haladásával fokozódnak, ezzel vetnek számot, midőn a nyugdíj megállapításánál a méltányosságnak is helyet engednek. Evangelikus lelkésztársainkról úgy gondoskodtak, hogy számosan vannak, a kiknek törvényesen biztosított nyugdíja nemcsak a működési évek alatt élvezett javadalmazást, hanem összes jövedelmet haladja meg jóval.

Nekünk nincsen semmink. Nincs nyugdíj, az özvegyek és árvák számára nincs ellátás. Körülbelül tiz hitközség van az országban, a mely nyugdíjintézetet létesített, a többiek nem gondoskodtak intézményesen azokról, a kik hosszú szolgálat után munkaképtelenné váltak, még kevésbé az elhunytak özvegyeiről és árváiról. Sorsuk a véletlenre van bízva. Szeszélyre, kegyre, a gyülekezetek vezérférfiainak ingatag jóakarására.

A következő eset történt. Tizenhat évi működés után meghalt egy kartársunk. Egész munkáját *egy* gyülekezetnek szentelte. A mi intellektuális és erkölcsi erőt a hivatásra való készülés majdnem két évtizedre terjedő időszakában gyűjtött, annak az egy hitközségnek adta oda. Hogy tanulmányai alatt mennyit küzdött, nélkülözött, mennyit éhezett, mennyit szenvedett, arról nem szólunk. A jövő hivatásért való lelkesedése, az a vágy, hogy hitfelekezetét és hazáját szolgálja, erősebb volt minden szenvedésnél, diadalmaskodott minden inség és nyomor felett. Azt remélhette, hogy egy jóságos sors nem fogja a szokottnál rövidebbre szabni pályáját. Miért ne hihette volna, hogy a küzdelmes, gondoktól súlyos éveket nyugodtabb, boldogabb esztendőök fogják felváltani? Ez csak összefér azzal a kötelező idealizmussal, a melyre nekünk mindnyájunknak szükségünk van pályánkon? És ha hitvesére tekintett és hat gyermekére, miért kellett volna elutasítania lelkétől azt a boldogító lehetőséget, hogy meg fogja keresni számukra a mindennapi kenyeret, semmi egyebet: csak a szükös, szegényes, de biztos kenyeret, a mig gyermekei felnőnek és maguk tudnak majd dolgozni magukért és édes anyjukért: az ő hitveséért. Vagy bűn volt talán hat gyermeknek életet adni?

De meghalt. Fiatalon. Az emberi élet szokott határán innen. Ez magában is elég tragikus. Végtelenül szomorú. Reá nézve és szeretteire nézve. Mennyit fáradt, mennyit küzdött, mennyit szenvedett hosszú éveken át. Csak a remény erősítette lelkét. És a mit remélt, nem vált valóra. Elhullott ideje előtt. Hitveséről nem gondoskodhatik. Gyermekeit nem fogja fölnevelni.

És most mi történik? Abban a kicsiny hitközségben, a melyben tizenhat évig működött, igazán nem gyűjthetett vagyont. A legnagyobb takarékoság, minden lemondás mellett sem volt módjában egy fillért is félretenni. Kenyérnél több alig jutott neki és családjának. Nem szemrehányásképp mondjuk. Nem vádoljuk gyülekezetét. A nevét sem áruljuk el. De azért tudni fogják, mert a mi most következik, a legnagyobb nyilvánossággal történt. A hitközség »a hitrokoni és felebaráti szeretet s a könyörület nevében« az egész országban könyöradományokat kér elhunyt

rabbija özvegye és árvái számára. Azt írja felhívásában: »Még a legelsőbbbrangu életszükségletek fedezésére szükséges anyagi eszközöknek is hiányában, a legnagyobb nyomornak néz elébe a mélyen sujtott család. Szegény és létfentartási nehézségekkel küzdő hitközségünk a legnagyobb erőfeszítés mellett is csak oly segítséget nyújthat az özvegynek és kisdéd gyermekeinek, mely a családnak nagy és terjedelmes voltára való tekintettel nemhogy a megélhetésre, de a fenyegető nyomor *részbeni* megszüntetésére sem elegendő. Jámbor életű néhai főpásztorunk jövedelmének legnagyobb része az államtól kapott congrua, korpótlék és hitoktatási díjakból állott, hitközségünk mindezeket elenyésző csekély törzsfizetéssel egészítette ki; úgyhogy ha hitközségünk az egész törzsfizetést kegydíjként továbbra is megadhatná az özvegynek, a nagy család részére ez még csak kenyérre is alig volna elég.«

A hitközség eljárását nem tesszük bírálat tárgyává. Kényszerűség. Kétségtelen, hogy csakis annak tudatában, hogy másként nem cselekedhetik, hogy minden lehetőség ki van zárva, hogy rabbija családjá számára a saját erejéből gondoskodják, határozta el magát erre a lépésre.

De a szegény pirja égeti arcunkat, midőn arra gondolunk, hogy ennek meg kellett történie. És ezt a szegényt velünk együtt kell, hogy érezze az egész magyar zsidóság. Ilyennek nem szabad megisméltődnie.

A felekezetnek kötelessége ilyen sorstól megóvni azokat, a kik szolgálatában állanak. És az államnak kötelessége erre segédkezet nyújtani neki. Mert a felekezet szolgálói nagyon fontos nemzeti érdekeket is szolgálnak és mert az állam folyton-folyvást igénybe veszi a rabbik munkáját.

Ismerjük a nehézségeket, a melyekkel a kérdés megoldása jár. De azokkal meg kell küzdeni. Gondoskodni kell arról, hogy a rabbik, ha szolgálatképtelenek lesznek, megfelelő nyugdíjat kapjanak, hogy özvegyeik és árváik ellátásban részesüljenek. Nem könnyörületből, hanem mert mulhatatlan kötelesség. Hogy a hitközségeknek, hogy a hitfelekezetnek a hitközségek szolgálatában álló más egyénekkal szemben milyen kötelességei vannak, arról most nem szólunk.

Nem lehet a véletlenre bízni a megrokkant papok és az elhunytak özvegyeinek és árváinak sorsát. Nem szabad megesnie annak, hogy rabbi özvegye és árvái számára könyöradományokat kér országszerte a saját gyülekezete.

Nemcsak a rabbik, hanem a hitközségek, a felekezet, a vallás érdekeiről van szó. Nagy kárát vallják annak, hogy a nyugdíj ügye nincs rendezve. Ha állami tisztviselő rokkán meg, ha tanár bizonyos életkort ér el, nyugalomba vonul. Ha önszántából nem teszi, módját ejtik annak, hogy megtegye. De erre nagy ritkán van szükség. A legtöbb ember, ha érzi, hogy fogytán van ereje, hogy nem tudja vállalt kötelességeit kellően teljesíteni, szívesen engedi át másoknak a hivatásos munkát, ha tudja, hogy van kenyere, hogy súlyos gondok nem szakadnak reá és családjára. Hálásan fogadja, ha verejtékes évtizedek után az élet alkonyán a pihenés néhány nyugalmas esztendeje jut neki. A mi papjaink kénytelenek törő-

dött testtel és fáradt lélekkel az utolsó pillanatig szolgálni. Nem képesek már kellően betölteni hivatásukat. Nem tudják már testi munkával is járó és testi épséget megkövetelő feladataikat végezni, sajnálkozás, szájalom tárgyai, romok maguk és romba dőlni látják azt, a mit nagynehezen építettek, de nem hagyják el helyüket, nem hagyhatják el, mert nincs gonoszkodva róluk, mert öreg napjaikra az emberek kegyére, könyörületére nem akarnak rászorulni. És a hitközségek engedik őket megmaradni a hivatalban –, kegyeletből, gyöngédségből, dehogy ezért, csak egyetlen egy okból, mert anyagi áldozatot nem tudnak vagy nem akarnak hozni. Meg is látszanak ennek hatásai a hitközségi, a vallásos és a hitfelekezeti élet minden körében. Az ifjuság vallásos nevelése parlagon hever, az istentisztelet színvonala süllyed, a papi hivatal méltósága és tekintélye alászáll, a vallás nagy értékei hanyatlanak a hivek tudatában és hivatlanok, a kik ki tudják aknázni a helyzetet, elhatalmasodnak.

Ezeknek a visszás állapotoknak véget kell vetni. Nehéz feladat, de nem szabad visszariadni tőle. A felekezeti tartozik ezzel papjainak, de tartozik vele maga-magának is. Mi nem tudunk megküzdeni vele. Mi csak feljajdulhatunk és sürgethetünk. Mi nem teremthetjük elő a szükséges százezreket. Hiába hivatkoznak arra, hogy megtette egy berlini kartársunk egymaga. Ott mások a viszonyok. Hiszen azok az özvegyi segélyek sem folynak be, a melyeknek lerovására a nagy nyomor láttára köteleztük magunkat. Minden haláleset alkalmával jóval csökken a befizetők száma. Bizonyára nem a kartársi érzület hiányából, hanem azért, mert nincs meg az anyagi lehetőség a díj lefizetésére. Minden gyűlésünkön más-más javaslatok. Valamennyiből csak az világlik ki, hogy nagyon, nagyon szegények vagyunk.

Gyülekezeteink, az egész magyar zsidóság világi vezérférfiaihoz fordulunk kérő, sürgető szavunkkal. Mindmeggannyiukhoz. A felekezet hivatalos és nem hivatalos képviselőihez. Bármely pártárnálathoz tartozzanak is. Karolják fel buzgalommal és szeretettel ezt a halogatást nem tűrő ügyet. A magyar zsidóság becsületbeli kötelessége papjaival szemben. Elvárhatjuk, hogy nem fog kitérni előle. Intézményesen és országosan kell megoldani a kérdést. Minden papra nézve. Akár kongresszusi, akár statusquo, akár orthodox hitközségben működik. Minden hitközségnek a hivek közvetlen és közvetett adójának bizonyos hányadával hozzá kell járulnia a sürgősen létesítendő intézmény terheinek viseléséhez és a kormányhatóságoknál, a melyek eddig minden alkalommal a legmostohább bánásmódban részesítették felekezetünket, oda kell hatni, hogy felekezetünknek, gazdagnak mondott, de valósággal oly igen szegény felekezetünknek erre a célra megfelelő anyagi támogatást nyujtsanak.

Örömmel látjuk, hogy az állam milliókat ad más felekezeteknek, ne legyen szükkeblü velünk szemben.

Félő, hogy nem akad majd, a ki papi pályára szánja magát, ha ezt a kérdést haladéktalanul meg nem oldják. A magyar zsidóság igényei nagyok papjaival szemben. A legmagasabb mértékeket alkalmazza. Nagyon

sokat követel tőlük. Helyesen is teszi. Feleljenek meg a legnagyobb követelményeknek. Így kívánja a felekezet érdeke. Napjainkban a papi hivatást nem lehet gyengékre bízni. De vegye fontolóra, hogy ennek ellenében mit nyújt nekik. Néhánynak tisztos kenyeret. A többiek küzködnek, nélkülöznek, nyomorognak. Ha idealizmusból, a hivatásért való lelkesedésből lemondunk is arról, hogy munkánkért megfelelő jutalomban részesüljünk, arról nem mondhatunk le, hogy gondoskodjanak rólunk, a midőn már nem tudunk dolgozni és hogy – hacsak cölibátusra nem akarják kötelezni a zsidó papságot – akármikor abban a tudatban hunyhassuk le szemünket, hogy özvegyeink és árváink nem fognak nyomorogni, hogy nem kell majd könyöradományokat gyűjteni, hogy ne éhezzenek.

Felekezeti oktatás a magyar törvényben.

Hazai törvényeink, melyek a közélet minden terén kellő méltánylásban és védelemben részesítik a polgárok vallásos érzését és vallási életét – a tanuló ifjuságnak valláserkölcsei oktatását és nevelését is lehetővé teszik, a nép- és középiskolák minden fokozatában: egyrészt *felekezeti iskolák* felállításának lehetősége, másrészt a *vallástan* kötelezővé tétele által.

I.

1. Az ifjuság valláserkölcsei nevelése már a *kisdedóvó-intézetekben* veheti kezdetét. A kisdedóvás feladata a 3–6 éves gyermekeket egyfelől gondozás által a szülők távollétében érhető veszélyektől óvni, másfelől őket testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükben elősegíteni (1891: XV. t.-c. 1. §). A hitfelekezetek is állíthatnak fel kisdedóvókat s ezek megnyitását csak bejelenteni tartoznak a kir. tanfelügyelőnél (U. o. 3. §). Ott, hol kisdedóvóda van, minden szülő vagy gyám köteles 3–6 éves gyermekét vagy gyámoltját abba járatni, ha csak nem igazolja, hogy a gyermek otthon, vagy bárhol állandóan kellő gondozásban és felügyeletben részesül. Tehát, ha valamely községben csak felekezeti óvóda van, a más felekezeti szülők is kötelesek az egyéb módon kellő gondozásban nem részesíthető gyermekeiket oda járatni. Viszont a felekezeti óvóda – ha abban a községben más óvóda nincs – minden gyermeket, felekezeti különbség nélkül köteles felvenni a törvényes maximális szám határán belül. Ha azonban ezen felekezeti óvóda azon jogával él, hogy felekezeti imára is oktatja a gyermekeket, más felekezetűek ezen óvódába nem kötelesek beadni gyermekeiket. (U. o. 4., 8. és 21. §§.)

2. A felekezeti óvódák a hitközség *igazgatása és felügyelete* alatt állanak. Ezen igazgatást és felügyeletet a hitközség legalább 5 választott tagból álló felügyelő bizottság útján gyakorolja. E tagokat a hitközséghez tartozó, irni-olvasó tudó lakosok közül a hitközség képviselő testülete választja. A felügyelő bizottság kiegészíti magát tekintélyesebb nőekkel,

kiknek száma azonban nem lehet nagyobb a választott tagokénál (U. o. 22. §.) Ha a hitközség népiskolát is tart fenn, felügyelő bizottság nem alakítandó, hanem ennek teendőit az iskolaszék végzi, mely kiegészíti magát nőtagokkal. (U. o. 25. §.)

3. A hitfelekezeti *óvónő* köztisztviselő. A kir. tanfelügyelő, vagy ennek megbízottja előtt hivatali esküt köteles tenni és törvényesen megállapított illetményei közigazgatásilag biztosítatnak. (1913:XL. t.-c. 1. és 30. §§.) Minimális fizetése 1100 kor., maximális 2200 kor., melyhez 240 kor.-tól 600 kor.-ig terjedő lakáspénz járul. (U. o. 3. §.) Amennyiben az óvóda-fentartó hitfelekezet szegénysége miatt képtelen az óvónőnek a jelen törvényben megállapított fizetést adni, az óvónő fizetésének államsegélylyel való kiegészítéseért a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fordulhat. (U. o. 13. §.) Ha a hitközség az óvónő fizetéséhez nem járul hozzá legalább évi 600 kor.-val, a hitfelekezeti óvónőt a miniszter nevezi ki. (U. o. 17. §.) Fegyelmi vétséget követ el azon óvónő, ki hitfelekezetek ellen izgat, vagy növendékei vallását sértő nyilatkozatot tesz. (U. o. 22. §.) A hitfelekezeti illetékes hatóság a fegyelmi eljárást a miniszter által tudomásul vett saját szabályai szerint fogantositja. (U. o. 23. §.)

4. A hitfelekezetek *kisdedóvónő-képző* intézeteket is állíthatnak fel. Az intézet tantervét maguk a hitfelekezetek határozzák meg, azonban kötelesek a közoktatásügyi miniszter által kiadott tantervet az összes tantárgyakban elérendő tancélra nézve minimumnak tekinteni. A tantervet, a tanerők okmányait és az intézet felszerelésének kimutatását tartoznak a kir. tanfelügyelőnek bemutatni. (1891:XV. t.-c. 32. §.)

II.

1. *A népiskolai közoktatás* tárgyában hozott 1868:XXXVIII. t.-c. megállapítja, hogy a népoktatási tanintézetek körébe tartoznak: az elemi és felsőbb népiskolák, polgári iskolák, valamint a tanítóképezdék. (8. §.)

A népoktatási törvény kimondja a *tankötelezettséget*, mely szerint minden szülő, gyám, tanonctartó vagy cseléd tartó köteles gyermekét, gyámoltját, tanoncát vagy cselédjét nyilvános iskolába járatni, életük 6-ik évének betöltésétől 15-ik éveig. (U. o. 1. §.) De a törvény megadja a *tanszabadságot* is, mely szerint a szülőknek és gyámoknak szabadságukban áll gyermekeiket bármely vallásu magán és nyilvános intézetben neveltetni. (U. o. 6. §.)

2. A hitfelekezetek minden községben, hol hiveik laknak, saját erejükből tarthatnak fenn nyilvános *népoktatási tanintézeteket*. A felekezeti népiskolán is, mint minden más iskolán, a magyar nemzethez való tartozás tudatának kifejllesztésére, megfelelő helyen magyar nemzeti jelvények alkalmazandók. E jelvényeken kívül az iskola felekezeti jellegét megjelölő magyar nyelvű külső felirat és a tantermekben a felekezet egyházi főpásztorainak arcképei, vallási jelvények, valláskegyeleti képek alkalmazása is meg van engedve. (1907:XXVII. t.-c. 17. §.)

A belsejervezet és tanításrend meghatározása jelentékeny részben

az iskolafentartó felekezet hatóságainak van átengedve: így a hitfelekezetek maguk választják meg a tankönyveket, s a tanítási rendszer és módszer iránt is intézkedhetnek, azonban a törvényben megállapított tantárgyak általuk is minden esetre tanítandók. (1868: XXXVIII. t.-c. 11. §.)

3. *É tanintézetek terhének fedezése* végett a felekezetek hiveik anyagi hozzájárulását a saját képviselőik által meghatározandó módon és arányban igénybe vehetik. (U. o. 11. §.) A törvény ezen rendelkezése megengedte a tandíj szedését.¹⁾ Az 1908: XLVI. t.-c. 1. §-a azonban kötelezőleg rendeli el *az elemi népiskolai oktatás ingyenességét* és azóta a hitközségek csak adójövedelmükből tarthatják fenn népiskoláikat. Az így elmaradó tandíjjövedelem helyett a hitfelekezeti iskolafentartóknak kérelmére az állam *kárpótlást* ad az ezen törvény hatályba léptekor már fennálló oly iskolák részére, melyek az 1907: XXVII. t.-c. 15–20. §§-ban megállapított feltételeknek eleget tesznek. A kárpótlási összeg azonban egy-egy iskolára nézve nem haladhatja meg azt az összeget, mely az illető iskola tandíjköteles növendékeinél fejenként számított évi 15 korona tandíjnak és 1 kor. felvételi díjnak felel meg. Ezen túlmenő kárpótlást a miniszter csak kivételes esetekben adhat. (1908: XLVI. t.-c. 3. §.)

4. Első sorban a polgári község köteles népiskolát fentartani s ez költségeinek fedezése végett a község lakosaira külön *községi népiskolai pótdót* vethet ki az egyenes állami adó 5%-a erejéig. Azon községi lakosok azonban, kik a törvényes kellékeknek megfelelő hitfelekezeti iskolát tartanak fenn, csak annyiban kötelesek a községi népiskolai pótdót fizetni, amennyiben azon összeg, amelylyel saját hitfelekezeti iskolájuk fentartásához pénzben vagy terményekben járulnak, egyenes adóik 5 százalékát nem meríti ki. (1868: XXXVIII. t.-c. 36. §.)

Hitfelekezetek iskolai célokra az állami egyenes adók 5%-ánál magasabb adót is vethetnek ki. Katonai személyek és nyugdíjasok is kötelesek egyházi iskolai adót fizetni. (Közokt. min. 1891. évi 19,358. sz. és 1892. évi 435. sz. határozata.)

Oly községben, hol a törvény kellékeinek megfelelő felekezeti népiskolán kívül más népiskola nem áll fenn, és a más vallású tanköteles gyermekek száma a 30-at el nem érné, ezek is – ha a szülők oktatásukról más törvényszerű módon nem gondoskodnak – a létező felekezeti iskolába kötelesek járni s a szülők annak költségeihez olyképp járulni, mint az iskolafentartó felekezet tagjai. (1868: XXXVIII. t.-c. 45. §.)

5. A hitfelekezeti *népiskolák tanítói* köztisztviselők. (1907: XXVII. t. c. 1. §.) Kötelesek a kir. tanfelügyelő, vagy ennek megbízottja előtt a törvényben megállapított hivatali esküt letenni. (U. o. 32. §.) A tanítót megválasztani a felekezeti iskolaszék joga. (1876: XXVIII. t. c. 13. §.) Csak okleveles tanító választható meg.²⁾ (1913: XVI. t. c. 2. §.) Ha az

1) Így pl. az 1904–5-ik tanévben 467 zsidó népiskolában 579.888 korona folyt be tandíj fejében. (Az 1908: XLVI. t.-c. miniszteri indokolása.)

2) *Lelkészeknek* tanítói teendőkhöz való megbízásához előzetes miniszteri engedély szükséges. (Vallás és közokt. min. 1894. jan. 5-én kelt 17260. sz. rendelete.)

állam a felekezeti iskolai tanító alapfizetésének kiegészítéséhez 200 koronát meghaladó államsegéllyel járul, a tanító alkalmazása a vallás és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásától függ. (1907: XXVII. t. c. 21. §.)

A felekezeti *tanítók fizetését* az 1913: XVI. t. c. rendezte. Kezdő javadalmas 1200 korona, mely a 3–3 fokozatra osztott 3 fizetési osztályon át előléptetés és előlépés útján 3200 koronára emelkedik. Ehhez járul a lakáspénz, melynek minimuma 240 korona, maximuma 1000 kor. (4. §.) A fizetési fokokba való *előlépés* a szolgálati idő tartamától függ (6. §.), a fizetési osztályokba való *előléptetés* pedig az érdemesség alapján történik. (10. §.) Az érdemesség megállapítására szolgál a *minősítés*. A hitfelekezeti tanítókat a kir. tanfelügyelőn kívül az iskolafentartó hitfelekezeteknek illetékes hatósága minősíti. (11. §.) Az előléptetés joga abban az esetben, ha a tanítónak jelen törvény értelmében járó fizetését kizárólag a hitfelekezet fedezi, az iskolafentartó hitfelekezetet illeti. (15. §.)

A hitfelekezeti elemi népiskolák fentartói kötelesek az iskoláikban alkalmazott tanítók járandóságait legalább a jelen törvényben megállapított összegekig kiegészíteni. Amennyiben az iskolafentartó szegénysége miatt a tanító fizetésének a jelen törvényben megállapított összegek erejéig való kiegészítésére nem képes, a *tanító fizetésének államsegéllyel való* kiegészítéseért a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fordulhat. (22. §.) Az a hitfelekezet, a melynek tagjai a hitfelekezeti iskola fentartásához nem járulnak hozzá állami adójuknak legalább 5%-ával, államsegélyt nem igényelhet. (26. §.)

6. Minden hitfelekezetbeli népoktatási tanintézet *az állam felügyelete* alatt áll. Ennélfogva a kormánynak joga és tiszte: a) a felekezeti iskolákat közegei által időnként meglátogatni, b) az iskolaépítés, beosztás, tan- és vizsgarend, tanidő tekintetében kötelező kellékek megléte fölött őrködni, c) meggyőződni arról, hogy a felekezeti hatóságok felügyelnek-e *kellőleg* az iskola vagyonának biztos elhelyezésére és rendeltetése céljára való fordítására. (1868: XXXVIII. t. c. 14. §.) Ha e föltételeket a hitfelekezetek főhatóságai a kormány által félévenként történt három izbeli megintés után sem teljesítenék, a kormány községi iskola felállítását rendelheti el. Ily községi iskola fentartása végett a polgári község azon hitfelekezet tagjaira is kivetheti a törvényben megállapított iskolai pótdadót, mely hitfelekezet a háromszori megintés után sem akarja vagy tudja saját felekezeti iskoláira nézve teljesíteni az említett föltételeket. (U. o. 15. §. és közokt. min. 1895. évi 57.541. sz. rend.)

7. A népiskolaügy közigazgatását a *népiskolai hatóságok* eszközlik. Ilyen hatóság az iskolaszék. *A felekezeti iskolaszéknek* legalább 5 tagból kell állania. E tagokat a helybeli lakosok közül, lehetőleg az oktatásügyhöz értő, de mindenesetre írni-olvasni tudó egyénekből választja a hitközség képviselője. Ahol a hitközség szervezett képviselővel nem bír, ott a felekezeti iskolaszék tagjait mindazok választják, kik mint a hitközség tagjai, vagy azon kívül is, az iskola fentartásához állandóan járulnak. A felekezeti iskolaszéknek az illetékes lelkész minden esetre tagja. A községi

iskolaszéknek pedig minden helybeli hitfelekezetnek rendes lelkésze teljes jogu tagja. (1876: XXXVIII. t. c. 9. §.) Segédlelkész a községi iskolaszéknek hivatalból rendes tagja nem lehet. (1896. évi 53.318. sz. közokt. min. rend.) Ha valamely hitközség vonakodnék az iskolaszéket megalakítani, a közoktatási miniszter a felekezeti főhatóságok útján rendeli el az iskolaszék megválasztását. (1876: XXXVIII. t. c. 11. §.) A felekezeti iskolaszék szervezetét és teendőit, a községi iskolaszék szervezetének és teendőinek szem előtt tartása mellett, az illetékes felekezeti főhatóság szabja meg. (U. o. 13. §.)

A hitfelekezeti népiskolák további hatósága a *királyi tanfelügyelő*, ki az állami főfelügyeletet mint a közoktatásügyi miniszter közege gyakorolja. (U. o. 4. §.) A hitfelekezetek kötelesek a tanfelügyelővel közölni az iskoláikban használt tanterveket és tankönyveket. (U. o. 5. §.) A hitfelekezeteknek autonom tanügyi jogait a tanfelügyelő tiszteletben tartani köteles, azok tekintetében semmi rendelkezési joga nincs, hozzájuk szükség szerint felhívást intéz, a tapasztalt hiányokról őket értesíti, azok megszüntetését sürgeti, sikertelenség esetén további eljárás eszközzése végett a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz, illetőleg a miniszterhez fordul. (Utasítás 58. és 59. §.)¹⁾

A népoktatás ügyének előmozdítása és fejlesztése végett a törvényhatósági képviselőtestület a tanügy iránt érdeklődő és abban jártas egyénekből állandó *népnevelési bizottságot* alakít, melyhez tartozik a törvényhatóság területén levő vallásfelekezetek egy-egy választottja és a törvényhatóság területén levő mindegyik vallásfelekezet tanítói közül a törvényhatósági közgyűlés által választott egy-egy tanító is. (1868: XXXVIII. t. c. 8. §.)

8. A hitfelekezetek felállíthatnak *felsőbb népiskolákat és polgári iskolákat*, melyekben a felsőbb népiskola és polgári iskola tanfolyamai évszámát és tantárgyát szabályozó rendeletek megtartandók. (U. o. 12. §.) Felállíthatnak továbbá *tanítóképezdéket* is, azon feltétel alatt, hogy a képezdek a növendékek gyakorlati kiképzése végett gyakorló iskolával legyenek összekötve, hogy azokban legalább azon tudományok azon terjedelemben taníttassanak, a melyeknek és a minő terjedelemben tanítása az állami képezdekre nézve el van rendelve, hogy bennök évenként nyilvános vizsgák tartassanak és az azokban végzett növendékek számára a megfelelő vizsgák rendeztessenek. (U. o. 13. §.)²⁾

III.

1. A felekezetek felállíthatnak *nyilvános középiskolákat is*, vagyis oly gymnasiumokat és reáliskolákat, melyeknek jogában áll államérvényes bizonyítványokat kiadni és érettségi vizsgákat tartani. Az iskola felállító

¹⁾ Lásd: *Kmetz K.*: Magyar közig. jog. 5. kiad. 452. l. (Budapest 1907.)

²⁾ Az orsz. izr. tanítóképző intézet szabályzatáról szól a közokt. min. 1908. évi 41.966. sz. rendelete.

kötelesek az intézet megnyitása előtt legalább négy hónappal szándékukat a közokt. miniszternél bejelenteni. A miniszter az intézetnek akár létesítését, akár nyilvánosságát csak olyan esetben tagadhatja meg, ha az a törvényes kellékeknek meg nem felel (1883:XXX. t. c. 54. §.)

2. A felekezetek által fentartott középiskoláknál a felekezeti főhatóság állapítja meg és a közoktatásügyi miniszternek bejelenti a *tantervet*, tanrendszert, a használandó tankönyveket. A tanítandó ismeretek mértéke azonban nem lehet kisebb, mint az, mely a miniszter közvetlen vezetése alatt álló középiskolákban alkalmazva van. (U. o. 8. §.) A *tandij* nagyságát a felekezeti hatóság állapítja meg. (U. o. 19. §.) Ugy a tanulókra, mint a tanárookra vonatkozó *fegyelmi szabályzatokat* az egyházi főhatóságok állapítják meg; kötelesek azonban azokat a miniszterhez tudomás végett fölterjeszteni. (U. o. 38. §.) *A felügyeleti jog* gyakorlása szempontjából a miniszter a felekezeti középiskolákat megbizottjai által bármikor meglátogathatja. A megbizott jelen lehet ezen középiskolák nyilvános vizsgálatain. (U. o. 46. §.)

3. Vallásfelekezet által fentartott oly középiskolát, melynek fenállását országos műveltségi vagy fontos helyi érdekek kiválóan igénylik, s melyet a felekezet nem bír a törvény kellékeinek megfelelőleg saját erejéből fentartani, az egyházi főhatóság kérelmére, a közoktatási miniszter *államilag segélyezhet*. A segélyezett középiskolában a miniszter közvetlen vezetése alatt álló középiskolák tanterve alkalmazandó; az állami segélyből fizetett tanárokat a miniszter nevezi ki. Ha az államsegély az iskola évi szükségletének legfőlebb felét teszi ki és így a teher nagyobb vagy legalább fele részét a felekezet viseli: az iskola feletti összes igazgatási és rendelkezési jog megmarad a felekezetnél. De ha az állam évente a szükséges összeg felénél többel járul az iskola fentartásához, tehát a teher nagyobb részét viseli: az egész intézet a közoktatási miniszter gondoskodása és rendelkezése alá kerül. (U. o. 47. §.)

4. Ha a kormány valamely felekezeti középiskolában erkölcsi bajoknak vagy államellenes irányynak jönne tudomására s ezek ellen a felekezeti főhatóság útján gyökeres orvoslás nem szerezhető, a miniszternek joga és kötelessége az iskolától a veszélyes egyének eltávolítását követelni. Ha a baj ez által sem orvosolható, magának az iskolának egy időre, vagy végleges bezárása iránt Ő Felségéhez előterjesztést tenni. (U. o. 50. §.)

IV.

1. A *hit- és erkölcstan* az oktatás minden fokán *kötelezett tantárgy*, melynek tanulása alól senki és semmi körülmények között fel nem menthető. A tanulók a saját hitfelekezetük hitoktatására tartoznak eljárni. (Közokt. min. 1896. évi 17.577. sz. rend.) A hit- és erkölcstanból való osztályzathiany, vagy elégtelen osztályzat pótvizsgát, vagy osztályismétlést von maga után. (Közokt. min. 1878. évi 10.802. sz. rend.)

Annak megállapítása, hogy mi tartozik az izr. hit- és erkölcstan

köréhez, kizárólag a hitfelekezetet illeti meg; más hatóságnak arra nincs befolyása. (Közokt. min. 1889. évi 4100. sz. rend.)

2. A *népiskolákban*, akár az állam, akár a község, vagy valamely hitfelekezet, magánosok vagy társulatok tartják fenn azokat, minden esetben kötelezett tantárgy a hit- és erkölcsstan. Még pedig az elemi népiskolában az 1868. XXXVIII. t. c. 55. §-a, a felsőbb népiskolákban a 64. §, a polgári iskolákban a 74. §, a tanítóképzőkben a 88. §, a tanítónőképzőkben a 111. § rendelkezései értelmében.

A hit- és erkölcsstani oktatásról az illető hitfelekezetek tartoznak gondoskodni. E vallásoktatásnak nyilvánosan kell tartatni. (U. o. 57. §.) Az állami tanítóképezdek hitoktatóinak tiszteletdíját az állam fizeti. (U. o. 90. §.)

A kisdédóvónőképző intézetekben az 1891: XV. t. c. 34. § teszi kötelezővé a hit- és erkölcsstan tanulását.

3. A *középiskolákról* szóló 1883: XXX. t. c. 3. és 4. §§. szerint az állam, a törvényhatóságok, községek, társulatok, hitfelekezetek és egyesek által fentartott középiskoláknak – gymnasiumok és reáliskolák – mind a 8 osztályában szintén kötelezett tantárgy a hit- és erkölcsstan. A hitoktatásnak a középiskola épületében kell történnie. (Közokt. min. 1890. évi 51.730. sz. rend.)

A nem felekezeti középiskolában a hit- és erkölcsstan tanítása iránt külön, minden felekezethez tartozó tanulókat illetőleg, ugyszintén a felekezeti tanintézeteknél is más felekezethez tartozó tanulókra vonatkozólag saját egyházi hatóságuk intézkedik; a tanítást a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bejelentett és általa elfogadott egyén teljesíti. A miniszter a bejelentett egyén elfogadását csak erkölcsi vagy állami szempontból tagadhatja meg. (U. o. 9. §.)

A felekezeti hatóságok kiküldötteik által ellenőrizhetik a középiskolákban a vallásoktatást. A kiküldöttek azonban a hitoktatás látogatásán kívül az iskolában semminemű intézkedési joga nincs, a középiskolák igazgatóival és hittanáraival hivatalos írásbeli érintkezésben nem állhat s ha a hitoktatásnál hibát talál, jelentését csakis a felekezeti hatóságnak teheti meg, melynek azután jogában áll a közoktatási miniszterhez intézett felterjesztésben orvoslást kérni. (Közokt. min. 1895. évi 5757. sz. rend.)

A középiskolákhoz csatlakoznak a *felsőbb leányiskolák*, melyekben a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1887. évi 28.999 számú szervezeti szabályzata szerint a rendes tantárgyak közt van a hit- és erkölcsstan.

A *hittanár fizetése* a középtanodáknál fedeztetik: a) oly tanpénzekből, melyek a felsőbb izr. iskolai hatóság részéről megállapítatnak s a helyi iskolai bizottmány által beszedetnek; b) az orsz. izr. iskolai alapból nyert segélyezés által. (Az 1869. évi egyetemes gyűlés határozatai III. B. 4. §.)

4. Az ipartörvény (1884: XVII. t. c.) 83. §-a úgy rendelkezik, hogy a mennyiben a hitfelekezetek a tanoncok vallástanításáról gondoskodnak, a *tanonciskolákban* vasárnaponként egy óra a vallástanításra fordítható.

A közokt. miniszternek 1894. május 4-én kelt 13.033. sz. rendelete a hit- és erkölcstant az iparos- és kereskedő tanonciskolákban kötelező tantárgynak rendeli el.

A kereskedelmi szakiskolákban, az u. n. *felső kereskedelmi iskolákban*, melyeknek szervezetét, tantervét és rendtartását az 1895. évi 44.001. számú vallás- és közokt. miniszteri rendelet szabályozza, a hit- és erkölcstan kötelezett tantárgy a tanfolyam mindhárom tanévében, heti 1 órában.

Egyedül az ipari szakiskolákban, az u. n. *középipariskolákban* (budapesti állami felső ipariskola, kassai állami gépészeti középiskola, brassói állami faipari középiskola) nincs sehol se nyoma a vallástanításnak, ami már azért is feltűnő, mivel ezen szakiskolák a középiskolákkal — tehát oly iskolákkal, melyekben a vallástan kötelezett tantárgy — némileg egyenrangba emelkednek az által, hogy az ezen szakiskolákat absolvált tanulók a katonai szolgálat teljesítésében az egyéves önkéntességre vannak feljogosítva.¹⁾

5. *A tágabb értelemben vett vallásoktatásról* gondoskodik az 1868. LIII. t. c. 21. §-a, melyet az 1895: XLII. t. c. 2. §-a az izraelita vallásuakra is kiterjeszt és mely elrendeli, hogy a hadseregnél s állami közintézetekben (pl. katonanöveldékben, vakok intézetében, lelencházakban stb) minden vallásfelekezet tagjai saját egyházuk lelkészei által részesítendőek a vallásos tanításban.

6. Minden felekezet fentarthat *hittani szakiskolákat*, melyeknek feladata a theológiai tudomány alapján az illető egyházaknak alkalmas lelkészeket és hitoktatókat képezni. A *budapesti országos rabbiképző intézet* szabályzatát a közokt. miniszter 1912. évi 44852. sz. a. kelt rendeletével hagyta jóvá; a *pozsonyi nyilvános rabbiiskola* szervezetét pedig u. a. miniszternek 1908. évi 136.988. sz. rendelete állapítja meg.

Végül megemlítendő, hogy a *talmud-tóra* iskolák, melyekben a vallásoktatáson kívül más oktatás nem folyik, zugiskolának nem minősíthetők. (Közokt. min. 1891. évi 24237. sz. rend.)

Budapest

Dr. Groszmann Zsigmond.

Egyesületi élet.

Az Országos Rabbiegyesület május 20-án Dr. *Neumann Ede* elnökletével *választmányi* ülést tartott, a melyen a rabbikart közelről érdeklő több fontos tárgyról folyt a tanácskozás. A napirend tárgyalásához pedig a felekezeti élet más aktuális kérdéseinek megvitatása csatlakozott, a mely igen élénk eszmeváltásra adott alkalmat.

Jelen voltak: Dr. Blau Lajos, Dr. Edelstein Bertalan, Dr. Feldmann József, Dr. Fischer Gyula, Dr. Herzog Manó, Dr. Hevesi Simon és Dr.

¹⁾ Lásd: *Egyenlőség* 1912. évi június 9-iki számában: „*Vallástan a szakiskolákban.*“

Venetianer Lajos. Távolmaradásukat kimentették: Dr. Schnitzer Ármin elnök, Dr. Bernstein Béla, Dr. Eisler Mátyás, Feigl L. H. és Dr. Lövy Ferenc.

Az ülés elnöke a közelmúltban előfordult örvendetes és szomorú események méltatása után a február havi választmányi ülés óta végzett munkáról adott számot, hálásan emlékezve meg özv. Dr. *Bacher* Vilmosné alapítványáról és arról a lekötelező előzékenységről, a melylyel az *Országos Izr. Tanítóegyesület* az elnökségnek a keszthelyi Üdülőház ügyében hozzá intézett megkeresését ez alkalommal is elintézte. Indítványára a hálás megemlékezéshez a választmány meleg köszönetének kifejezése kapcsolódott. Jelentést tett továbbá a rabbik korpótlékigényeinek érvényesíthetése céljából az Izraeliták Országos Irodájától bekért adatok összegyűjtéséről. Nemcsak kongresszusi, hanem statusquo, sőt orthodox hitközségekben működő rabbik is megküldötték adataikat, tekintélyes számmal gyülekeztek, de midőn híre terjedt, hogy a korpótlék ügye minden jogos várakozás ellenére ismét kedvezőtlen fordulatot vett, a kartársak beszüntették az adatok beszolgáltatását. Az egybegyűlt anyag megfelelő feldolgozásban az Országos Irodához került.

A helyesléssel tudomásul vett elnöki jelentés utolsó pontja egyszerismind átmenet volt a tanácskozás első tárgyához. A választmány mély fájdalommal vette tudomásul, hogy nem sikerült a *korpótlék* ügyének oly elintézését a kormányhatóságoknál kieszközölni, a mely a rabbik jogos igényeit kielégítette volna, de tekintettel Tisza István gróf miniszterelnöknek Dr. Neumann Ede ügyvezető alelnökhöz intézett levelében foglalt ama kijelentésére, hogy a kormány az ügyet a mielőbb megoldandó kérdések közé sorozza s remélhetőleg mielőbb megoldás elé viheti, tekintettel továbbá arra, hogy Dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter is tárcája költségvetésének tárgyalása során kijelentette, hogy az izraeliták egyházi segélyét a jövő évi költségvetésben 60,000 koronával, tehát a korpótlék céljaira kért összeggel felemelni és a kisebb képesítésű lelkészek segélyét is emelni szándékszik, elnök indítványára az akciót egyelőre szünetelteti, hogy azt megfelelő időpontban, de minden esetre a jövő évi állami költségvetésjavaslat megállapítása előtt a legnagyobb erélylyel újból megkezdje.

A rabbikart ért újabb csalódás keltette szomorú hangulatot fokozta egy nem rég elhunyt kartárs családja sanyaru helyzetének ismertetése. Elnök említi, hogy a korán elhunyt elhalálozása után összeköttetésbe lépett annak özvegyével, hogy a gyászba borult család anyagi helyzete felől és az illető hitközségnek az özvegy és az árvák ellátása ügyében tett intézkedéseiről hiteles értesülést szerezzen. Bemutatja az özvegynek hozzá intézett leveleit és ismerteti az ügygyel kapcsolatban tett lépéseit. Egyszerismind pedig tudomására hozza a választmánynak, hogy a hitközség, a melyben az elhunyt tizenhat évig működött, az özvegy és az árvák számára az egész országban könyöradományokat gyűjt. A tett intézkedések jóváhagyását kérte és szólva arról, hogy mily megalázó a rabbikarra

és az egész felekezetre nézve, hogy egy rabbi özvegyének és árváinak a legnagyobb inségtől való megóvására a saját hitközsége könyöradományokat gyűjt az országban, indítványt tesz, hogy az Országos Rabbiegyesület sürgesse meg az Izraeliták Országos Irodájánál a rabbik nyugdíjának valamint özvegyeik és árváik ellátásának ügyét azzal, hogy azt a kerületi elnökök legközelebbi ülésének napirendjére tűzze és hasson oda, hogy a kerületi elnökök az ország valamennyi kerületében oly irányu mozgalmat indítsanak meg, a melyből ennek a sürgős ügynek intézményes rendezése várható. A választmány a tett intézkedéseket helyeslőleg tudomásul vette, az indítványt pedig azzal a hozzáadással fogadta el, hogy a községkerületi gyűléseken a kérdés tárgyalása alkalomával az Országos Rabbiegyesület kiküldöttjei annak nevében adják elő az ügyet.

A rabbik súlyos anyagi helyzete döntötte el az ülés következő tárgyát is. A tavalyi rendes közgyűlés határozatából ebben az évben közgyűlést kellett volna tartani. Már megtörténtek a szükséges előkészületek, a felolvasók ki voltak jelölve, de a választmánynak figyelemmel kellett lenni azokra az anyagi áldozatokra, a melyekkel a közgyűlésen való megjelenés jár és ennél fogva indítatva érezte magát arra, hogy azt egyelőre elhalaszsa. Meg kellett tennie annál inkább, minthogy az egyesület tavaly a rendes közgyűlésen fölül rendkívülit is tartott.

Az ülés utolsó tárgya a segélykérvények elintézése volt. Heten folyamodtak segélyért, a választmány valamennyinek kérelmét teljesítette, 50–100 korona segélyt szavazva meg a folyamodóknak. Összesen 530 koronát utalt ki, szívesen adott volna többet, ha az egyesület anyagi viszonyai engednék és nem kellene gondolni arra, hogy csekély erejét másfelől is igénybe fogják venni.

Mindenre ránehezedik tehát a súlyos anyagi viszonyok nyomása. Anyagi gondok és küzdelmek bénítják meg sok érdeemes, lelkes és nagy tudású kartársunk erejét, ezek enyhítésére kell irányulnia egyesületünk működésének, de törekvéseinknek csak akkor lehet megfelelő sikerük, ha szorosán összefogunk, az erőket egyesítjük és az egyéni nézeteket és hajlamokat alárendeljük a rabbikar közös érdekeinek. Ne keressünk tehát ellentéteket, ne azt nézzük, a mi elválaszt bennünket egymástól, hanem harmóniában és kölcsönös megértéssel mozdítsuk elő a közös célokat, szolgáljuk mindnyájunk javát. Szívére kell kötnünk ez alkalommal is minden kartársunknak, hogy egyesületünk anyagi megizmosodásán erejéhez képest munkálkodjék. Ebben az irányban még alig történt valami. Pedig nekünk anyagi erőre is szükségünk van. Kell hogy abban a helyzetben legyünk, hogy kartársainknak szükség esetén az erkölcsi támogatás mellett némi anyagi segélyt is nyújthassunk és mindegyikünknek mulhatatlan kötelessége hitközségében odahátni, hogy az egyesület anyagi támogatásban részesüljön. Ez mindenesetre némi utánjárást kíván. A gyűléseketnek és az egyes hiveknek támogatását sok felől veszik igénybe és mindmegannyian fontos és nemes célok, a melyek számára segítségüket keresik. Ne reméljük tehát, hogy nekünk önként fogják fel-

kinálni támogatásukat. Ne resteljük azt a kis kényelmetlenséget, a melylyel a segély kieszközlése jár. Nem elég rámutatni azokra az eredményekre és sikerekre, a melyeket lelkes tanítóink értek, hanem az ő példájukon buzduljunk egyetértésre, összhangra, karszellemre és serény munkára. Eredményeket csakis így remélhetünk. Építsünk és szilárdítsuk meg, erősítsük és tartsuk fenn azt, a mit mások arcuk verejtékével, hűséges, becsületes munkával alkottak.

Krónika.

Dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter az izr. hitfelekezet államsegélyéről. A kultuszminiszter a tárcája költségvetésének tárgyalása során tartott beszédében az egyházak állami szubvenciójáról a következőképpen nyilatkozott:

»Azok a többletek, a melyek a költségvetés keretében egyházi célokra fordíthatnak, kapcsolatban állanak azokkal a legszükségesebb kiadásokkal, a melyek ebben az évben elkerülhetők nem voltak. Ilyen többlet pl. a hajdudorogi püspökség felállításával járó kiadás. De felemeltetett a magyar és az erdélyrészi evangélikus és unitárius egyház segélye is. Sajnos, az izraelita egyház segélyét nem emelhattük fel – a segély most 240.000 koronával van beállítva – hiszen egyszerre nem lehet mindenütt emelni a költségvetés tételeit. Különben is itt tekintettel voltam arra, hogy ezt a költségvetési tételt 1912-ben 100 százalékkal emeltük fel. Egyébként az a szándékom, hogy a jövő évi költségvetésben ezt a tételt 60.000 koronával felemeljük, ép úgy, mint a kisebb képesítésű lelkészek segélyét is, a mi megkönnyíti majd a görög katolikus, a görög keleti és az izraelita lelkészeknek hivatásuk teljesítését.«

A vallásoktatás kirekesztése az iskolából. A magyar tanítószóközösség jelentéktelen radikális töredékéből indult ki a vallásoktatásnak az iskolából való kiküszöbölésére irányult mozgalom. Kevés híve van azok körében, a kik komolyan foglalkoznak a nevelés problémáival, de minden esetre káros hatása lesz azoknál, a kik nem rendelkeznek kellő értelmiséggel és erkölcsi komolysággal, hogy mérlegelni tudják a kérdés jelentőségét. Résen kell tehát állani. A hitoktatókra az a kötelesség hárul, hogy fokozott odaadással és lelkesedéssel teljesítsék hivatásukat, a szószéken pedig minden alkalmat fel kell használnunk, hogy a hívekben tudatossá tegyük a vallásos nevelésnek és a hitoktatásnak az egész életre kiható nagy jelentőségét. A mozgalom csak kudarcjal járhat, de meg kell védenünk a tárgy tekintélyét és óvnunk az ifjúságot azoktól a nagy károktól, a melyek az ilyen kísérletekből eredni szoktak akkor is, ha különben nem járnak eredménnyel. A vallás- és közoktatásügyi miniszter fentidézett beszédében a következő kijelentést tette:

»Annál inkább meglep, ha ma egyes egyesületekben és különböző társadalmi körökben azzal a tendenciával találkozunk, hogy az összes

iskolákat államosítsuk és a vallásoktatást teljesen kizárjuk. Nem akarom vizsgálni, hogy mennyiben jogosult ez a felfogás elvi szempontból vagy sem. Itt a különböző állásponton állókat annyira elválasztja a világnézetben rejlő különböző felfogása, hogy ezen kérdések felett vitatkozni egyáltalában nem lehet, de ennek nem is volna helye itt ebben a házban. (Élénk helyeslés.)

Én kizárólag a célszerűségi szempontot nézem és kérdelem azt, hogy ez hogyan van másutt és különösen hogyan áll a vallásoktatás ügye Közép-Európában, pl. a középiskolákban. Valóban mindenütt a kontinensen körülbelül olyan mértékben tartanak vallásoktatást, mint a hogy ez nálunk történik. (Helyeslés.) Franciaországot kivéve és kivéve talán Svájcnak francia kantonjait, a hol a vallásoktatás fakultatív.

Ezt látva, nem értem, mi okból haladjunk más uton épen mi? De ez a törekvés különben is teljes ellentétben áll az eddigi tradíciókkal, az eddigi tapasztalatokkal, a melyeket gyűjtöttünk s a melyek szerint az eddigi alapon jó eredményt értünk el. Azáltal, hogy az egyházak, a felekezetek közreműködtek a közoktatás terén, lehetővé vált az, hogy nemcsak közoktatásügyünk haladt előre oly időben, a mikor az állam nem vett részt ennek az ügynek előmozdításában, de egyuttal ma is látjuk lépten-nyomon, hogy ezzel a kulturális munkával biztosíthatjuk a békét is a különböző felekezetek közt.

Mert mindenkor azt tapasztaltam, hogy ott, a hol a kulturális munkában részt vesznek a felekezetek, egymással versenyre kelnek, hogy ki képes nagyobb mértékben a kulturális ügyet előmozdítani. (Élénk helyeslés.) Ennek folytán sem kulturális, sem társadalmi szempontból, sem a felekezeti béke fentartása érdekében nem tartom helyesnek, hogy ezt a kérdést itt már felvessük és ennek folytán határozottan kijelenthetem a kormány nevében is, hogy a mennyiben ilyféle tervek megvalósítására egyesek törekednének, azokkal a leghatározottabban fogok szembeszállni«. (Élénk helyeslés és taps.)

Dr. Mezey Ferenc a Pesti Chevra Kadisa ügyvezető alelnöke. A Pesti Chevra Kadisa május 17-én tartotta közgyűlését. *Winterberg* Gyula udv. tanácsos elnök költői lendülettel emlékezett meg az év halottjairól, különösen azokról a jelesekről, a kik a Chevra diszei voltak és ezek sorában mély hódolattal adózott mesterünk, Bacher Vilmos nagy emlékének. A kegyeletnek szentelt elnöki megnyitó után Dr. *Feleki* Béla az előljáróságtól és a választmány 28 tagjától aláírt következő javaslatot terjesztette be:

A folyó évben 25 esztendeje lesz annak, hogy Mezey Ferenc dr. chevra kadisánkban, mint annak ügyésze és titkára működik.

A chevra kadisa 25 éves történetét kellene leírunk, elmondanunk azokat az eredményeket és sikereket, a melyeket az emberszeretet munkájában kivívtunk és elértünk, leírunk intézményeink mintaszerű és példa nélkül álló ügykezelését és organizációját, hogy halvány képét fessük le annak, hogy mit tett ezen negyedszázad alatt Mezey Ferenc dr.

Mindehhez, a mi ezen idő alatt történt, az ő neve és munkássága fűződik, vagy mint kezdeményező, vagy mint gondozó és végrehajtó, de mindenkor, mint az egész munka lelke.

Egy minden szépért, jóért és nemesért lelkesedő zsidó szív, egy megfontolással és előrelátással cselekvő, gondolkodó elme, egy, csak hivatásáért élő és azért magát feláldozó vezérmunkás, az emberiségért és felekezetünk iránti szeretettől hevülő ember az, kinek 25 éves munkásságát elismerni és ezen elismerésünknek méltó módon kifejezést adni kötelességünké vált.

De kötelességet teljesítünk nem csak szent egyletünkkel, hanem az egész magyar zsidó hitfelekezettel szemben, a mikor Mezey Ferenc dr. érdemeit méltó módon elismerjük, mert hitfelekezetünk őt a legtöbb törvényes felekezeti intézményeink élére állította és így benne nem csak szent egyletünk első tisztviselőjét, hanem az egész magyar zsidóság egyik vezéralakját ünnepeljük.

Ugy érezzük, hogy ezen kiváló férfi jellemének és fenkölt gondolkodásának akkor felelünk meg, ha munkásságának eme mérföldkövénel, nem anyagi jutalmazására gondolunk, hanem szeretetünknek és ragaszkodásunknak egy erkölcsi elismeréssel adunk kifejezést és ezért indítványozzuk:

hogy a folyó évi május hó 17-én megtartandó rendes évi közgyűlés Mezey Ferenc dr. urat, a fentt kifejtett indokok alapján bennünk élő tiszteletünk, szeretetünk és elismerésünk jeléül, alapszabályaink 50. §-a értelmében az előjáróság tagjává válaszsza, őt ügyvezető alelnöki címmel és hatáskörrel felruházza.

E javaslat után Winterberg Gyula elnök a maga részéről hangoztatni kívánta, hogy Mezey Ferenc dr. munkásságát, ő, ki mellette működik, tudja a legjobban értékelni. Kiemelte, hogy bámulja azt a szeretetet, a melylyel a chevra kadisa ügyeit intézi. Háboruban duplán számíthatnak az évek, de abban a jótevésben is, a mi Mezey Ferenc dr. föladata. Üdvözli új tisztségében, mely elismerés és hála multbeli működéseért és biztatás a jövőre.

Élénk helyesléssel kísért szavaira Mezey Ferenc dr. a következő beszéddel felelt:

Tisztelt Közgyűlés! Hálával eltelten mondok köszönetet elnök ur ő méltóságának, valamint Feleki Béla dr. hitközségi előjáró urnak azokért a meleg szavakért, melyekkel munkásságomat méltatni szivesek voltak, ugyszintén a t. Közgyűlésnek megható formában nyilvánult megtisztelő elhatározásáért, melylyel eddigi itteni hatáskörömet tágítani és diszszel is felruházni méltóztattak.

Nem hiuságom kielégítését látom én mind ebben, hanem a komoly munkás megelégedettsége hat át, a mikor arra első sorban hivatott biráim egy emberöltőn át kifejtett ittvaló működésemet értékesnek ismerik el.

T. Közgyűlés! Nem a véletlen sodort engemet a felekezeti munka területére. Ifjuságom álma volt és az élet kecségtető ígéreteivel szemközt

férfi koromnak is becsvágya maradt, hogy szerény képességeimet hitfelekezetem ügyének szenteljem, hogy ama hármias oszlop fénye felé tereljem élettevékenységemet, melyen hitünk erkölcsi rendje épült: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.

A tóra az isteni tan, a zsidóság palladiuma, jelenti vallásunk tudományát, a tudományt általában, a bölcsesség és az erkölcsi megtisztulás forrását, a legnemesebb értelmű szellemi haladást. Különböző foku hatáskörökben szerény erőmhöz képest oda törekedtem, hogy tudományunk művelőinek, Izrael lelki vezéreinek és tanító mestereinek, ügyünk szolgálatában szegődő ifjuságunknak, irodalmunknak intézményesen és egyénenként is szolgálatára legyek, hogy ősi kulturánk a jelenkori műveltséggel bensőleg összeforrjon és eképpen is dicsőség áradjon vallásunkra, hiszen az iránta való lángoló szeretetem világított eddigi gyakran tövises utamon.

Az abodah: az istenszolgálat, a kultusz, a hitközségek és a belőlük kisarjadzó intézmények keretei. Szervezetükért, jogaikért és szent érdekeikért mindenkor felekezetünk jobbjával együtt dolgoztam. A jövőben is kivesszem a részemet a béke és kölcsönös megértés munkájából. Bátran utalhatok e pontnál a mi szent szövetkezetünkre, melynek vezetésében szigoruan hitünk törvényeinek, szokásainak és hagyományainak átöröklött szelleméhez hiven járunk el, hogy ott, a hol módunk nyilik, velőtlen szavak helyett, fénylő tettekben igazoljuk istenfélelmünket, elődeink iránti kegyeletünket. Mert elmondhatjuk, hogy kerek e földön nincsen e nemű intézmény, mely a mieinknek vallásbeli hűségét és állhatatosságát tulszárnyalná. A kultura jegyében élő és dolgozó zsidóság hitben oly erős alkotásának emez eleven dokumentuma alapján hirdetem és vallom tehát ama meggyőződésemet, hogy a zsidóság iránti kötelességek teljesítésében egyesülni fogunk, hogy a testvéri viszály leülő hullámai felett régóta repdeső galamb végre meghozza nekünk a béke olajfalevelét . . . A zsidóság fenntartásáról, eszméinek sorsáról, intézményeinek megerősítéséről, testületi, egyéni és társadalmi jogainak teljességéről van szó, kell, hogy egy lelkes táborban egyesítsük erőnket.

A harmadik oszlopról a gemiluth cheszed jelszava tündökölt felém: az emberiség legnemesebb feladatára, az emberszeretetre hívott. Ez eszme szolgálatára eljegyeztem magamnak – a chevra kadisát. וארשתך לי לעולם

Eljegyeztem az életre, az igazságra, hogy a jókkal karöltve szenvedő testvéreimen én is segítsek, hogy a szeretet és könyörület e nagy művében boldogító osztályrészem lehessen.

Ennek a frigynek, melyet annyi szenvedés, munka és küzdelem szentelt meg, akkor élem boldog pillanatait, mikor közös törekvéseink az emberiségnek és a zsidóságnak egyaránt becses – Isten segedelmével mindig növekvő – alkotásokat érlelnek meg, meg most is, mikor Önök népemnek, hitemnek, fajomnak e nemes gyülekezete az elismerés jelvényeit nyújtja felém. Fogadják köszönetemet azért, hogy előmunkásukat az idők haladtával rokonszenvükkel is átvilágított bizal-

mukkal támogatták. Bármily cselekvési körben, bármely tisztségben utolsó lehelletemig mindenkor az lesz a törekvésem, hogy testvéreim bennem sohasem csalatkozzanak.

Ajánlom magamat további kegyeikbe.

Ezt a zajosan megéljenzett és megtapsolt beszédet követte Adler Lajosnak, a pesti hitközség elnökének elismerő, meleg hangú felszólalása, minek megéljenzése után Winterberg Gyula elnök a közgyűlést berekesztette.

Az autonomia a Pesti Izr. Hitközség közgyűlésén. *Steiner József* tőzsdetanácsos január havában az autonomia ügyében a következő indítványt nyújtotta be: »A közgyűlés felkéri a hitközség elnökségét, előljáróságát, választmányát, hogy mielőbb a legerélyesebb módon indítson országos akciót a magyar zsidóság egységes autonomiájának kivivására és eljárásáról, valamint annak eredményeiről tegyen jelentést a legközelebbi közgyűlésnek.« Ezt az indítványt tárgyalta a május hó 10-én tartott közgyűlés. A vita megindulása előtt *Adler Lajos* elnök bejelentette, hogy ez ügyben az előljáróságnak is van javaslata, a mely oda irányul, hogy a kérdés tanulmányozása végett a közgyűlés egy bizottságot küldjön ki, a melynek az előljáróságon és a főtitkáron kívül 9 választott tagja legyen. E bizottság feladata volna egy esetleg egybehivandó rendkívüli közgyűlésnek ez ügyben indítványt tenni. *Steiner József* indítványának megokolásában előadta, hogy január vége óta, a mikor javaslatát előterjesztette, a mérleg terhünkre változott. Az Izr. Orsz. Irodája kérte a felekezet állami szubvenciójának felemelését, a mi az 1914-15. évi állami költségvetésben nem történt meg, az Orsz. Rabbiegyesület pedig küldöttségileg kérte ugy a miniszterelnöknél, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszterternél a rabbik anyagi támogatásának javítását, de ígéreten és pár sor iráson kívül egyebet nem kapott. Az Országos Iroda felterjesztéséből tudjuk, hogy a felekezet állami támogatása oly csekély, hogy abból a mai súlyos gazdasági viszonyok közt intézményeket nemcsak fentartani, de szerény mértékben támogatni sem lehet. Ez a tény pedig annál elszomorítóbb, minthogy más felekezetek, melyeknek eddig is igazságosabb volt a dotációjuk – nem azért, mintha a tényt kifogásolni akarná, tisztán jellemzésül kívánja ezt konstatálni – ezuttal is magasabb szubvenciót kaptak. Az előljáróság véleménye előtt, mely az autonomia tanulmányozására törekszik, meghajlik, bár tudja, hogy a bizottság kiküldetéséből albizottság következik s aztán lesz egy akta is, mely a többi akta mellé kerül. De nem ez a cél. Tekintetbe véve a konstatált tényeket és helyzetet, itt tenni kell és pedig ugy tenni, a mint férfiakhoz illik, különben jogos érdekeink nem fognak érvényesülhetni. Véleménye szerint az érvényesüléshez az volna a legegyszerűbb mód, ha helyet foglalhatnánk a törvényhozásban. Szeretné, ha a közgyűlés deputációba menne a miniszterelnökhöz és emlékeztetné arra, hogy atyja a zsidó felekezet főrendiházi képviselte ügyében mit ígért. Ha a kormány a rég megígért kinevezést nem eszközli, autonomiánk nyélbeütésére nem számithatunk. Tisza

István gróf 1911-ben elismerte helyzetünk tarthatatlanságát, de annak megváltoztatását attól tette függővé, hogy az orthodoxokkal békét teremtsünk. Az orthodoxok azonban még mindig kitértek a béke elől, meg kell tehát hányni-vetni, hogy az adott helyzetben mi a teendő. Gondoskodni kell arról, hogy a zsidó autonomiának a parlamentben is legyenek hívei és hogy a következő képviselőválasztásból számos oly képviselő kerüljön ki, aki a zsidó autonómia ügyét előmozdítani hajlandó. Székely Ferenc, Dr. Feleki Béla és Szabolcsi Miksa felszólalásai után a közgyűlés elfogadta az előjárásának a bizottság kiküldésére vonatkozó indítványát.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület rendkívüli közgyűlése Dr. *Eisler* Mátyás kollegánk, az EMKE igazgató-választmánya tagjának indítványára egyhangulag kimondotta, hogy odahat, miképpen a magyar közművelődési szempontok hathatósabb szolgálata érdekében a hazai izr. hitközségek országos autonómiai szervezetbe tömöríttessenek.

Az Izr. Patronage-Egyesület közgyűlése és nagygyűlése. Nagyszámu előkelő közönség, a kormányhatóságok, jótékony és közművelődési egyesületek képviselőinek, valamint a vidéki bizottságok kiküldöttjeinek jelenlétében tartotta meg május 21-én az Izr. Patronage-Egyesület közgyűlését és azzal kapcsolatban nagygyűlését a Lloyd disztermében. A közgyűlést *Székely* Ferenc udvari tanácsos elnök nyitotta meg. Üdvözölte a megjelenteket, szólt a gyermekmentés szent munkájáról és a patronage nagyjelentőségű feladatait vázolván, az Izr. Patronage-Egyesület tevékenységét ismertette. Évről-évre fokozottabb mértékben iparkodik szolgálni a nemes célt, de anyagi erők híján nem képes mindenben tökéletes eredményt elérni. A múlt évben 1600 gyermeket gondozott és ez a szám növekedni fog mindaddig, míg az állami men'elyeken levő összes zsidó gyermekeket gondozásába nem veheti. A magyar zsidóság feladata, hogy az egyesületet nagy emberbaráti céljának elérésében támogassa és kéri a megjelenteket, hogy az egyesület előmozdítását és segítését propagálják. Az elnöki megnyitó után Dr. *Bartos* Kálmán titkár előterjesztette évi jelentését, melynek egyhangú elfogadása után *Fái* Miksa a zárszámadást és a jövő évi költségvetést mutatta be. A lefolyt esztendőben 46,387 K 10 f bevétellel szemben 49,698 K 31 f kiadás merült fel. A jövő évre 51,680 koronát irányoztak elő. A számvizsgáló bizottság jelentését *Vadnai* Géza terjesztette elő. A jelentésekhez Dr. *Weisz* Ödön, Dr. *Feldmann* József, Dr. *Guth* Jenő, Dr. *Jordán* Sándor, *Neuberger* Zsigmondné, *Gál* Antal és *Krauszné Müller* Janka szóltak hozzá. Dr. Weisz Ödön az egyesület vezetőségének fáradhatatlan buzgalmát méltatta és annak szóló köszönete kapcsán *Balogh* Jenő igazságügyminiszternek a patronage-intézmény körül szerzett elévülhetetlen érdemeit emelte ki, a többi felszólalók különösen az egyesület anyagi megerősödésének szükséges voltát domborították ki és arra vonatkozólag indítványokat tettek. Az igazságügyminisztert a közgyűlésből üdvözölték, az indítványokban kifejezésre jutott eszméket pedig a patronage szolgálatában fel fogják használni. A jelentés tudomásul vétele és a felmentvény megadása után a

vezetőség nagyméretű munkásságának hálás elismerése kapcsán megcjtették a részleges tisztujtást és a választmányi tagok választását. A közgyűlés utolsó tárgya az alapszabályok oly irányban való módosítása volt, mely a vidéki bizottságok hatáskörének szélesítését és az eddiginél nagyobb önállóságát célozza.

Ezzel elnök bezárta a közgyűlést és megnyitotta az országos nagygyűlést, a melynek előadói Dr. *Deutsch* Ernő főorvos (Budapest), Dr. *Neumann* Ede főrabbi (Nagykanizsa) és Dr. *Székely* Miksa kir. törvényszéki bíró (Balassagyarmat) voltak.

Dr. *Deutsch* Ernő az állami gyermekvédelem hatalmas szervezetét ismertette felekezeti szempontból. Az állami gyermekmenhelyekbe felvett zsidó gyermekek segélyezésének módjait tárgyalta, majd a felekezeti patronage munkájáról szólt, mely megalapozza a magára hagyatott gyermek jövőjét anyagi és erkölcsi szempontból.

Előadásának befejeztével *Ruffy* Pál min. tanácsos, a gyermekvédelem országos felügyelője kért szót. Elismeréssel emlékezett meg az egyesület működéséről és arra kérte, hogy mennél bensőbb kapcsolatot létesítsen az állami gyermekmenhelyekkel, mert ezek 57000 gyermekkel nem foglalkozhatnak egyénileg. Ez a felekezeti patronage feladata. A felekezeti kérdés sohase bolygassa meg ezt az együttműködést, mert érdekeink közösek. Arra törekszünk, hogy magyar és erkölcsös gyermekek hagyják el a menhelyt. *Szabolcsi* Miksa az előadónak ama kijelentésére reflektált, hogy valláserkölcsi nevelés alatt nem a zsolozsmázást, hanem az ethikai érzés fejlesztését érti és a vallásos nevelés szükséges voltát hangsúlyozta. *Szirmai* Oszkárné pedig a leányárvák ipari kiképzése érdekében szólalt fel és a tizenkét évet betöltött gyermekek elhelyezése és nevelése kérdésében a szigorú társadalmi felügyelet szervezésének szükségességét fejtegette.

Dr. *Neumann* Ede előadása a gyermekvédelemnek azzal az aktuális kérdésével foglalkozott, hogy mely körülmények között adandó vissza az elhagyatottnak nyilvánított gyermek szüleinek, a kiknek segélyezése által a gyermek érdekei is védelemben részcsülhetnének. Szólt annak a nagy fontosságáról, hogy a gyermek lehetőleg a saját családjában megmaradjon és azokról az akadályokról, a melyekbe megfelelő ápolószülők szerzése ütközik. A következő tételbe foglalta előterjesztéseit: csakis az oly gyermek nyilvánítandó elhagyatottnak, a kinek szülei vagy közeli rokonai teljes híján vannak azoknak a kellékeknek és segédeszközöknek, a melyek a gyermek testi és lelki nevelésére szükségesek. Ennek a megállapítása a lelkésznek, tanítónak és orvosnak véleményezése alapján történjék. Az elhagyatottnak nyilvánított gyermek szülei komolyan megfigyelendők és ha oly változások következnek be, a melyeknél fogva a gyermek gondozását ismét rájuk lehet bízni, a gyermek – eleinte próbára – visszaadandó nekik. Szegény és különösen nagycsaládu szülők segélyezendők, de annak folytonos ellenőrzése mellett, hogy a nyújtott segélyt a gyermek gondozására fordítják-e? Csakis oly szülőktől távolítandók el vég-

képpen gyermekeik, a kik azok nevelésére bármely okból teljesen képtelenek, de minden eszköz felhasználandó, hogy a szülők mivolta és helyzete úgy alakuljon át, hogy maguk végezhessek gyermekeik nevelésének feladatait.

Dr. *Székely* Miksa a fiatalkoruakra vonatkozó jogszabályokat, azok bírának ideális teendőit és a züllés veszélyének kitett gyermek és a fiatalkoruak közötti különbséget tárgyalta. Szükségesnek tartja a medikopsychológiai megfigyelésre szánt intézetek felállítását és esetelven a prostituált leányok megmentésére irányuló küzdelmek lehetetlenségét, egy szigorított leányjavító intézetbe és dologházba való utalást tartja célravezetőnek. Az ilyen intézet vezetésére és berendezésére nézve közli eszméit.

Székely Ferenc elnök a nagygyűlés köszönetét tolmácsolta az előadónak és Dr. *Hevesi* Simon társelnök lendületes zárszava után berekesztette az emlékezetes gyűlést, mely az elnökség lelkes ünneplésével három órai tartam után végződött.

A Magyar ITO megalakulása. A Magyar ITO május 25-én tartotta alakuló közgyűlését. Verejtékes munka és hosszú küzdelmek előzték meg annak a nemes eszmének a megvalósulását, a melynek diadalát ünnepték az emlékezetes gyűlésen. A magyar zsidóság eddig nem igen vett részt az egyetemes zsidó törekvésekben és noha szíve mindig együtt érzett a külföldi testvérekkel, nem menthető fel az alól a vád alól, hogy hitrökoni érzülete cselekedetekben csak akkor nyilatkozott meg, midőn nagy válságok érték a haza határain túl élő testvéreket. A Magyar ITO megalakulása a felfogások örvendetes megváltozását jelenti és szívesen ismerjük el, hogy ez *Szabolcsi* Miksa érdeme, a melyért a zsidóság hálája illeti meg. Lelkesedéssel karolta fel az eszmét és párját ritkító kitartással küzdött érte és szerzett híveket számára. Körülbelül hatezer tagja van már a Magyar ITO-nak és ez a szám – ha a propagandát az eddigi méretekben folytatni fogják – még jelentékenyen növekedni fog. A budapesti ITO-bizottság ifjusági bizottságának elnöke, dr. *Haáz* István négy nap alatt több társának segítségével 699 rendes tagot toborzott az egyesületnek.

A közgyűlést Dr. *Lederer* Sándor, a propaganda bizottság nagybuzgalmu elnökének felhívására *Szabolcsi* Miksa általános lelkesedéssel fogadott beszéddel nyitotta meg. Indítványára hódoló táviratot menesztettek a király őfelségéhez és üdvözölték Sándor János belügyminisztert, Dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi minisztert, Zangvill Izraelt és Winterberg Gyula udv. tanácsost, a Magyar ITO elnökét. Megnyitóját azzal fejezte be, hogy Dr. *Mezei* Mórt kérte fel az elnöki szék elfoglalására. Mezei engedve a felszólításnak, mindenek előtt Szabolcsi érdemeiről emlékezett meg és azok jegyzőkönyvbe iktatását indítványozta. A közgyűlés ezt egyértelmű lelkesedéssel tette meg és ezzel áttért a napi-rendre. Elnök jelentette, hogy a közgyűlésen harminckét helyi bizottság van képviselve, négy pedig kimentette magát. Budapestről 24 delegátus és az ideiglenes kuratórium 12 tagja jelent meg. Üdvözölte továbbá

Krausz Jakabot, a bécsi ITO-szervezet kiküldöttjét és felolvastatta a beérkezett sürgönyöket és átiratokat. Dr. *Szabolcsi* Lajos a közgyűlés figyelmét mindvégig lebilincselő előadásban ismertette az ITO tevékenységét, Dr. *Klein* Mór nagybecskereki főrabbi pedig mély áhitattal meghallgatott szavakban kérte Isten áldását a magyar egyesületre. Ezek után elnök kimondotta a magyar ITO megalakulását és *Krausz* Jakab felszólalása és *Glück* Ármin pénztáros jelentése után megejtették a választásokat. Elnökké *Winterberg* Gyulát, alelnökké *Mezei* Mórt és *Szabolcsi* Miksát választották. Megalakították továbbá a számvizsgáló bizottságot és a negyven tagú kuratóriumot. Dr. *Lederer* Sándor indítványára elhatározták még az országos propaganda szervezését és erre *Mezei* Mór berekesztette a közgyűlést, a melynek vezetéséért Dr. *Klein* Mór mondott köszönetet az elnökségnek. A gyűlés Dr. *Adler* Vilmos köszönő szavaival végződött, a melyekkel a vidéki delegátusok háláját fejezte ki Dr. *Lederer* Sándor iránt.

Rabbiválasztás. A muraszombati hitközség Dr. *Kis* Henriket, a Pesti Izs. hitközség hittanárát választotta rabbijául.

Ötvenéves rabbijubileum. A *csesztei* orth. hitközség megható módon ünnepelte *Frankl* Izrael rabbit papi működése ötödik évtizedének betöltése alkalmából. Diszkyűlést tartottak és *Steiner* Miksa elnök javaslatára jegyzőkönyvbe iktatták *Frankl* érdemeit és értékes ajándékokat nyújtottak át neki. A templomban az ünnepelt beszédet mondott, érdemeit pedig *Hirschler* Simon módosi rabbi méltatta. Az ünnepséget a hitközség elnökétől adott disztrakoma fejezte be.

A keresztény hitfelekezetek együttműködése. A Széchenyi-émlék-ünnepélyen Dr. *Csernoch* János hercegprimás ünnepi beszédét a következő felhívással fejezte be:

»Az az ideális barátság, mely a katolikus Széchenyit és a protestáns Wesselényit egybefűzte, példaképpül szolgálhat a közös magyar hazában egymás mellett lakó hívő keresztényeknek, miképpen kell a közös keresztény szellem és értékek megoltalmazására őszinte egyetértéssel együttműködniök és egymást kölcsönösen megbecsülniök. Ma támadásokat intéznek a keresztény alapok ellen, a melyeken a mi kulturánk fölépült és végeredményben a magyar hazának szeretete és a nemzeti érzés is nyugszik. Nyíltan, leplezetlenül kérkedik a hitetlenség s a vele járó hazafiatlanság és nemzetköziség. Mindig találkoztak, a kik a kereszténység elvi ellenségei voltak, de nem merészkedtek a közélet porondjára, hanem meghúzódtak az íróasztaloknál, vagy jól eltitkolt rejtekhelyeikről intézték aknamunkájukat. Most elérkezettnek vélik az időt, hogy kitűzhetik a cégért s a nyilvánosság előtt elpalástolt, sőt letagadott céljaikat nyíltan bevallják. Sőt jól elrendezett érdekszövetkezetekkel arra törekszenek, hogy Magyarország ezeréves hagyományainak hűséges őrzőit a vezető polcokról leszorítsák. Ezzel a fenyegető áramlattal szemben össze kell fogniok a közélet és a társadalom terén mindazoknak, a kik a keresztény és a nemzeti eszméknek őszinte hivei.«

A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlésén *Darányi Ignác* főgondnok méltatta az eszmét és megnyitó beszédében a következőket mondotta:

»A hitetlenség és vallástalanság direkt és indirekt utakon tör egyházaink ellen. Hangzatos jelszavakkal, álbölcséleti érvekkel, a szabadság nevében támadják a keresztény egyházat, megfeledkezve arról, hogy a mi egyházunk alapítója, a Megváltó, nemcsak a legnemesebb emberszeretnek, hanem a lelki szabadságnak és testvériségnek is megtestesítője volt s mint ilyen teremtett egy új világrendet.

Ezen támadásokkal szemben a belmisszió, a belső erősítésén kívül a szociális munkától várok legtöbbet. A római katolikus egyház legilletékesebb képviselője részéről egy neutrális helyen a napokban meleg szavakkal felhívás intéztetett az egyházakhoz a szociális munka terén a párhuzamos együttműködésre. Ezt a hazafias felhívást én örömmel fogadom, mert erős meggyőződésem, hogy a keresztény egyházak ezen tervszerű ostrommal szemben csak ezen az úton fognak megállhatni. Kölcsönös megértés és kölcsönös méltánylás mellett, a nélkül, hogy jogainkból és elveinkből bármit is feláldoznánk, ezen a téren egymás oldalán küzdhetnek a közös ellenfél ellen mindazok, a kik bár különböző templomokban, de egy Istent imádnak és akarnak az evangelium alapján szolgálni. Sok veszteni való időnk nincsen.«

5397/1914. sz.

PÁLYÁZAT

A pesti izr. hitközség fiárvaháza *polgári* iskolájában 1914. évi szeptember hó 1-ével a *nyelv-történettudományi szakcsoportra* egy rendes tanítói állás létszen betöltendő, mely állásra f. é. június hó 5-i lejárattal pályázat hirdettetik.

Az ezen állásra pályázók kellő okmányokkal felszerelt folyamodásukat a pesti izr. hitközség fiárvaházi bizottsága *elnökségéhez* (VII., Városligeti-fasor 27. sz. a.) az említett határidőre küldjék be.

Folyamodó – minthogy esetleg vallástán tanítására is nyerhet megbízást – erre való képességét okmányilag köteles igazolni. A rendszeres állásra kinevezett tanító csak egy évi ideiglenes működés után véglegesítettik és fizetési előmenetele tekintetében csak azon szolgálati idő tudatik be javára, mely a szóban forgó állásban történt véglegesítése napjával kezdődik.

Heti óráinak száma 20, illetményei: az ideiglenesség tartama alatt 2400 korona, a véglegesítéstől fogva pedig a pesti izr. hitközség fizetési szabályzata értelmében az első három évben 2400 korona törzsfizetés és 900 korona lakbér. A 4. évtől a 7. év végéig törzsfizetése 2880 korona, lakbér 1000 korona; végül a 8. évtől kezdve törzsfizetése 3600 korona és lakbére 1200 korona összegű lesz. Az első ötödéves és 300 koronát kitevő korpótléka rendszeresítésének 13-ik évében válik esedékessé.

Budapesten, 1914. május hó 14.

A Pesti Izr. Hitközség előjárósága.

TARTALOM: Rokkantjaink, özvegyeink, árváink. — Felekezeti oktatás a magyar törvényben. Dr. Groszmann Zsigmond. — Egyesületi élet. — Krónika. — Pályázat.